

Η ΤΡΙΠΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Το τριπλό σχήμα ανάγνωσης των ιστορικών πηγών αναφέρεται στην προσπάθεια κατανόησης της φύσης των ιστορικών πηγών και στην παιδαγωγική αξιοποίησή τους στο πλαίσιο της ιστορικής εκπαίδευσης. Οι τρεις αναγνώσεις, αλληλένδετες μεταξύ τους, αποσκοπούν στην πρόσληψη των ιστορικών πηγών ως τεκμηρίων (μαρτυριών) με τη διαμόρφωση κατάλληλων νοητικών διαδικασιών και την άρθρωση απαραίτητων ερμηνευτικών σχημάτων.

Η παιδαγωγική αξιοποίηση των ιστορικών πηγών επιχειρείται με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση σχετικών διδακτικών δραστηριοτήτων, οι οποίες καθιστούν εφικτή τη συμμετοχή των υποκειμένων μάθησης στη διαδικασία οικοδόμησης της ιστορικής γνώσης.

Α΄ ΑΝΑΓΝΩΣΗ: Τοποθετώ την ιστορική πηγή στο ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας της

Κατανόηση της φύσης του τεκμηρίου, με την ένταξη της ιστορικής πηγής στο ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας της

Οι μαθητές αναζητούν και καταγράφουν, για κάθε πηγή, τον δημιουργό της, τον χρόνο και τον τόπο δημιουργίας της, αλλά και στοιχεία της εμπρόθετης λειτουργίας της ιστορικής πηγής, δηλ. τους λόγους δημιουργίας της, τους οποίους αναφέρει ρητά ο δημιουργός και το κοινό στο οποίο απευθύνεται.

Οι δραστηριότητες της πρώτης (Α΄) ανάγνωσης αποσκοπούν στην ένταξη της ιστορικής πηγής στο ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας της, καθώς επιδιώκεται η κατανόηση της φύσης του ιστορικού τεκμηρίου. Η δημιουργία της ταυτότητας της ιστορικής πηγής αποτελεί την αφετηρία προσέγγισής της στην προοπτική κατανόησης της ιστορικότητάς της ως ίχνος του ιστορικού παρελθόντος. Οι δραστηριότητες αφορούν στην αναζήτηση και καταγραφή του ονόματος του δημιουργού, του χρόνου και του τόπου δημιουργίας, της ρητής πρόθεσης του δημιουργού και του πιθανού κοινού στο οποίο απευθύνεται. Η αναγνώριση των ιστορικών πηγών ως ανθρώπινων δημιουργημάτων στο χρόνο και στο χώρο και η ανάδειξη της εμπρόθετης λειτουργίας τους στην προσπάθεια προσέγγισης του παρελθόντος, αποτελεί το αρχικό βήμα κατανόησης της φύσης των ιστορικών μαρτυριών και επίγνωσης της αξιοποίησης τους ως ιστορικών τεκμηρίων. Η κατάδειξη του ρόλου των ιστορικών πηγών κατά τη διαδικασία δημιουργίας τους και η αναγνώριση των επικοινωνιακών συνθηκών της ιστορικής περιόδου αναφοράς, αποδεικνύεται σημαντική παράμετρος και της παιδαγωγικής αξιοποίησής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η αναγνώριση των ιστορικών πηγών ως πολύπλοκων κοινωνικών, ρητορικών και αποδεικτικών σχημάτων απομακρύνει από διαδικασίες τυφλής αποδοχής του πληροφοριακού τους φορτίου και με τον τρόπο αυτό δημιουργείται ένα ασφαλές υπόβαθρο ανάδειξης της διαφορετικότητας, της αβεβαιότητας και της διαμάχης, στοιχεία τα οποία αποτελούν κύρια χαρακτηριστικά της ιστοριογραφικής διαδικασίας, τηρουμένων βέβαια των αναλογιών για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Β΄ ΑΝΑΓΝΩΣΗ: Κατανοώ τον ρόλο της ιστορικής πηγής ως μαρτυρίας-τεκμηρίου

Κατανόηση του ρόλου της ιστορικής πηγής ως μαρτυρίας, στη διαμόρφωση της ιστορικής γνώσης και μνήμης

Οι δραστηριότητες της δεύτερης (Β΄) ανάγνωσης αποσκοπούν στην κατανόηση του ρόλου και της συμβολής της ιστορικής πηγής στη διαμόρφωση της ιστορικής γνώσης και μνήμης. Κατά τη διαδικασία της δεύτερης (Β΄) ανάγνωσης των ιστορικών πηγών διαμορφώνονται τρεις διακριτοί άξονες επεξεργασίας:

Οι μαθητές διακρίνουν και κατατάσσουν την ιστορική πηγή σύμφωνα με το χαρακτήρα, τη μορφή και το είδος της, καταγράφουν την ιδιότητα του δημιουργού, τη σχέση και την άποψή του για το εξεταζόμενο θέμα, αποτιμούν την αξιοπιστία και τη χρησιμότητα της ιστορικής πηγής.

α) η **κατάταξη** των ιστορικών πηγών ως προς τον χαρακτήρα, τη μορφή, το είδος, τον δημόσιο ή ιδιωτικό χαρακτήρα τους και την αποσπασματικότητα ή μη του έργου,

β) η **κατανόηση και η αποτίμηση** των ιστορικών πηγών ως προς το θέμα και η συσχέτιση των δημιουργών και των απόψεων που προβάλλουν σ' αυτές για το θέμα (υπόρρητος σκοπός), και

γ) η **αξιολόγηση και η συσχέτιση** των ιστορικών πηγών με άλλες πηγές και η ανάδειξη της συμβολής και της επίδρασής τους την εποχή αναφοράς ή και μεταγενέστερα, αλλά και η αναζήτηση στοιχείων υποκειμενικότητας, μεροληψίας, προκατάληψης και επιρροής.

Γ' ΑΝΑΓΝΩΣΗ: Αξιοποιώ την ιστορική πηγή για την απάντηση ενός ιστορικού ερωτήματος

Αξιοποίηση της ιστορικής πηγής για την απάντηση του ιστορικού ερωτήματος.

Οι μαθητές αξιοποιούν το πληροφοριακό υλικό της ιστορικής πηγής, αλλά και το συνολικό διδακτικό υλικό για την απάντηση του ιστορικού ερωτήματος, κατανοώντας τις δυνατότητες και τις αδυναμίες του διατιθέμενου υλικού.

Οι δραστηριότητες της τρίτης (Γ') ανάγνωσης αποσκοπούν στη διδακτική αξιοποίηση των ιστορικών πηγών, και στην ένταξή τους στο συγκεκριμένο κάθε φορά μαθησιακό περιβάλλον, με στόχο την καλλιέργεια της εννοιολογικής ιστορικής μάθησης και τη δυνατότητα απάντησης ιστορικών ερωτημάτων για το υπό έρευνα θέμα, με τη δημιουργία αφηγηματικών κειμένων σχετικά με επιλεγμένα ιστορικά τεκμήρια. Οι δραστηριότητες που προηγούνται της τελικής απάντησης του ιστορικού ερωτήματος βοηθούν στην ανακεφαλαίωση και στη συστηματοποίηση των προηγούμενων πληροφοριών, στη διευκρίνιση εννοιολογικών διαφοροποιήσεων και στην κατανόηση της ακολουθούμενης διαδικαστικής ιστορικής γνώσης. Η απάντηση του ιστορικού ερωτήματος, με την παροχή των κατάλληλων οδηγιών, απαιτεί την ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας των υποκειμένων μάθησης στην προοπτική νοηματοδότησης των ιστορικών πληροφοριών και την αξιολόγηση των νοητικών και ερμηνευτικών σχημάτων που αναπτύσσουν κατά τη διαδικασία της τριπλής ανάγνωσης, με την στοιχειοθέτηση της απαραίτητης τεκμηριωτικής διαδικασίας στο ιστορικό υλικό που έχουν ήδη αξιοποιήσει. Ταυτόχρονα, οι δραστηριότητες τρίτης (γ') ανάγνωσης βοηθούν στην συσχέτιση της αποκτηθείσας ιστορικής γνώσης με στοιχεία του παρόντος, σε μια προσπάθεια αυτοπροσδιορισμού και καλλιέργειας της ιστορικής συνείδησης και της ιστορικής κουλτούρας των μαθητών.

Τσιβάς, Α. *Η χρήση και η αξιοποίηση των ιστορικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας. Εκπαιδευτικό Υλικό για την προσέγγιση του ελληνικού μεταναστευτικού ρεύματος προς τις Η.Π.Α. στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα*. Θεσσαλονίκη 2011